

Bly-antimon-spydglans fra Reppen i Bindalen.

I Mineralogisk-geologisk museums mineralsamling finnes en liten prøve av et blygrått fibrig ertsmineral som er etikettert antimonglans fra Reppen i Bindalen. Museet har mottatt prøven i januar 1924 fra hr. Otto Gunderud, Oslo, som på min forespørsel nylig har bekreftet at prøven skriver seg fra den oppgitte lokalitet. Mineralet ser ut som en noe sammenfiltret stengelig masse av antimonglans og er også blitt tatt for antimonglans av dem som hittil er kommet i berøring med det. C. W. Carstens har nevnt forekomsten som antagelig vår største forekomst av antimonglans¹.

Ved nyere inspeksjon av prøven fikk jeg en mistanke om at mineralet kanskje likevel ikke var antimonglans: karakteren av bruddflatene stemte ikke helt med det som er vanlig for drøy fibrig antimonglans, og mineralet gav inntrykk av å være noe for tungt. Et optisk spektrum som ble tatt opp viste også straks at bly var en vesentlig bestanddel av mineralet ved siden av antimon; dessuten var det litt jern. Mineralet er derfor en av de mange bly-antimon-spydglansene. Det kan nevnes at prøven er meget ren; i ertsmikroskopet ser en foruten denne spydglansen bare litt magnetkis, som er slik fordelt at en lett kan unngå å få den med når en tar ut materiale for spektrografering. Dr. Carstens, som jeg underrettet om mitt resultat, har skrevet til meg at han ikke selv har undersøkt dette mineralet fra Reppen, men finner det godt mulig at det er noe annet enn antimonglans. Dr. Carstens opplyser for øvrig at finnedet er en av de gullholdige arsenkislørende kvartsganger på Rundhaugen ovenfor Repphullet, fortrinnsvis en gang østenfor Rundhaugens nordre del, benevnt antimoniskjerpet.

Til nærmere bestemmelse av mineralet trenges en kvantitativ analyse. Jeg har her møtt stor velvilje hos Statens Råstofflaboratorium, som i januar 1946 lot en bestemmelse av Pb og Sb utføre ved sin kjemiker ingeniør Brynjolf Bruun. Bruuns resultat var: Pb — 41.7%, Sb — 35.1%.

Den eneste hittil offentliggjorte mineralformel som gir tilnærmet overensstemmelse med dette er den som er gitt av Berry² for jamesonitt, $4\text{PbS} \cdot \text{FeS} \cdot 3\text{Sb}_2\text{S}_3$; enda bedre stemmer formelen $7\text{PbS} \cdot \text{FeS} \cdot 5\text{Sb}_2\text{S}_3$, som ennå ikke er angitt for noe mineral:

Mineral fra Reppen, kjem. og spektr. analyse.	$4\text{PbS} \cdot \text{FeS} \cdot 3\text{Sb}_2\text{S}_3$, beregnet sammens.	$7\text{PbS} \cdot \text{FeS} \cdot 5\text{Sb}_2\text{S}_3$, beregnet sammens.
Pb	41.7%	41.9%
Sb	35.1%	35.2%
Fe	et par %	1.6%
S	21.8%	21.3%

¹ C. W. Carstens: Om antimonforekomster. Kgl. norske vid. selsk. forh., Trondheim, bd. IX, 86, 1936.

² L. G. Berry: Structural crystallography and composition of jamesonite. Am. Min. 25, 204, 1940.

Det mest nærliggende er derfor å betegne mineralet fra Reppen som jamesonitt, i hvert fall inntil en mer detaljert klassifikasjon av bly-antimon-spydglansene foreligger. Den eldre formel for jamesonitt, $2\text{PbS} \cdot \text{Sb}_2\text{S}_3$, stemmer ikke med Bruuns analyse; mineraler av denne sammensetning er blitt kalt plumositt og er også beskrevet fra en norsk forekomst¹.

Oslo, Mineralogisk-geologisk museum,
september 1946.
Ivar Oftedal.

Krysoberyll fra Lindstøl i Søndeled.

Det er hittil anerkjent som et faktum at det eneste norske finnested for krysoberyll er Nateland i Iveland. Imidlertid har Mineralogisk-geologisk museum siden 1913 eiet 2 esker pegmatittprøver etikettert krysoberyll fra Lindstøl feltspatbrudd i Søndeled og innkjøpt fra Tørje Tørjesen Grundesund sammen med en del andre mineraler fra samme brudd. De står innført i museets innkjøpsprotokoll for april 1913, og det er klart at Brøgger og Schetelig må ha vært oppmerksomme på dem. Av en eller annen grunn er de, så vidt jeg kan se, ikke blitt omtalt på trykk. Jeg selv ble først nylig oppmerksom på dem da jeg så over vårt ganske fyldige krysoberyllmateriale fra Nateland. Det viser seg nå at Olaf Andersen i „Feltspat II“ (1931) under omtalen av Lindstøl feltspatbrudd har nevnt krysoberyll, men bare som et av de mineraler som „oppgis å være funnet“ der. Andersen går altså ikke god for forekomsten av krysoberyll på Lindstøl; sannsynligvis er det Tørjesens opplysninger han refererer. Nå var Tørjesen en god kjenner av distriktets mineraler, og å dømme etter alle de gode ting han i tidens løp har skaffet museet, var han også meget omhyggelig med etiketteringen av sine innsamlinger. Så det er neppe noen grunn til å tvile på at hans krysoberyllprøver virkelig er fra dette bruddet. At mineralet er krysoberyll er sikkert; farge, hårdhet, lysbrytning stemmer, og jeg har også kontrollert sammensetningen ved et par optiske spektre. En av krystallene er en stor tavleformet tvilling, ca. $4 \text{ cm} \times 2 \text{ cm} \times 0.5 \text{ cm}$. Selve pegmatittbergarten har en annen karakter enn den fra Nateland: krysoberyllstykkene fra Nateland viser grå kvarts og hvit feltspat, de fra Lindstøl rødlig grå kvarts og rødlig feltspat. Selv om en regnet med den mulighet at Tørjesen kunne ha skaffet seg krysoberyll fra Nateland kan det derfor anses som utelukket at de stykkene han har sendt museet stammer derfra. Vi må altså anse forekomsten av krysoberyll på Lindstøl som sikker. Jeg har i sommer sammen med konservator Kristoffersen og preparant Granli besøkt bruddet på Lindstøl. Vi søkte alle tre i flere timer etter krysoberyll, men uten resultat. Krysoberyll har sannsynligvis opptrådt rent lokalt i bruddet, og Tørjesen, som

¹ C. W. Carstens: Plumosit von Forvik, Helgeland (Norwegen). Kgl. norske vid. selsk. forh., Trondheim, bd. X, 83, 1937.